

HİBRİT TEHDİTLER VE SOSYAL POLİTİKA: DÜZENSİZ GÖÇÜN GETİRDİĞİ TOPLUMSAL ÇATIŞMALAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Cumhur HAVAN

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi

cumhurtherhavan@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3289-4523

Başvuru Tarihi: 19/04/2025

Kabul Tarihi: 14/05/2025

DOI: 10.21441/sosyalguvence.1679866

Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Havan, C. (2025). Hibrit Tehditler ve Sosyal Politika: Düzensiz Göçün Getirdiği Toplumsal Çatışmalar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Güvence Dergisi, 2025 (Özel Sayı), s. 210-238. doi: 10.21441/sosyalguvence.1679866

ÖZ

Bu çalışma, hibrit tehditler bağlamında düzensiz göç olgusunun toplumsal çatışmalara etkisini ve sosyal politikanın bu çatışmaların yönetimindeki rolünü analiz etmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yapılandırılan çalışma kapsamında, belge analizi ve eleştirel söylem analizi teknikleri kullanılmış; göç, güvenlik, hibrit tehditler ve sosyal politika ekseninde ulusal ve uluslararası literatür değerlendirilmiştir. Özellikle devletlerin ve uluslararası aktörlerin göçmen figürünü nasıl konumlandığı, bu söylemlerin “tehdit” algısıyla nasıl birleştiği ve toplumsal çatışmaları nasıl tetiklediği ele alınmıştır. Araştırma, yalnızca kavramsal bir derleme sunmamakta; aynı zamanda sosyal politikanın hibrit tehditlere karşı direnç artırıcı ve çözüm üretici yönlerini sorgulamakta ve çözüm önerileri geliştirmektedir. Bulgular, düzensiz göçün neden olduğu toplumsal kırılmaların önlenmesinde sosyal politikaların stratejik bir araç olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Hibrit Tehditler, Sosyal Politika, Düzensiz Göç

HYBRID THREATS AND SOCIAL POLICY: SOCIAL CONFLICTS CAUSED BY IRREGULAR MIGRATION AND SOLUTION SUGGESTIONS

ABSTRACT

This study aims to analyze the impact of irregular migration on social conflicts within the context of hybrid threats, and to evaluate the role of social policy in managing these tensions. Structured through a qualitative research design, the study employs document analysis and critical discourse analysis methods. National and international literature related to migration, security, hybrid threats, and social policy have been systematically reviewed. Special focus has been placed on how states and international actors position the figure of the “migrant,” how discourses of “threat” are constructed, and how such narratives fuel social conflict. Beyond offering a conceptual overview, the study also questions the resilience and response capacity of social policies against hybrid threats, particularly during crises, and proposes policy-oriented solutions. The findings suggest that social policies should be considered a strategic instrument in mitigating the societal ruptures caused by irregular migration.

Keywords: Hybrid Threats, Social Policy, Irregular Migration

GİRİŞ

İç içe geçmiş krizlerin ve teknolojik kırılmaların damgasını vurduğu antroposen çağda, gezegenimiz yalnızca konvansiyonel çatışmalarla değil, aynı zamanda görünmez cephanelerle yürütülen çok katmanlı saldırılarla da mücadele etmektedir. Bu saldırılar; dijital sabotajlar, bilgi manipülasyonları, ekonomik kuşatmalar ve bilinçli algı operasyonlarını kapsayan hibrit stratejiler aracılığıyla yürütülmekte, ulusal istikrarı ve sosyal dokuyu erozyona uğratmaktadır. Bu yeni nesil tehditler, yalnızca sınır güvenliğini değil, aynı zamanda toplumların iç barışını ve kolektif yaşam ahengini de doğrudan hedef almaktadır.

Bu çok katmanlı tehdit mimarisinin en çarpıcı tezahürlerinden biri ise düzensiz göç olgusudur. Düzensiz göç, yerküreyi sarsan savaşlar, içsel kırılmalar, ekolojik çöküşler ve ekonomik buhranlar neticesinde bireylerin yasadışı güzergâhlar üzerinden sığınma arayışına yönelmesini ifade eder. Bu akışkan nüfus hareketliliği, göçün yöneldiği coğrafyalarda demografik dinamikleri altüst etmekte; kültürel uyumsuzluk, kaynak rekabeti ve güvenlik algısında bozulmalara sebebiyet vererek sosyal tansiyonları tırmandırmaktadır. Bu bağlamda, yerleşik halk ile yeni gelen kitleler arasında oluşan sürtünme hattı, çoğu zaman toplumsal çatışmaların fitilini ateşlemektedir.

Hibrit tehdit söyleminin akademik sahnede görünürlüğü görece yenidir. Kavramın epistemolojik kökenine dair net bir kronoloji bulunmasa da Frank G. Hoffman'ın 2007 tarihli *"The Rise of Hybrid Wars"* başlıklı çalışması, bu terminolojinin sistematik olarak ilk kez formüle edildiği metin olarak kabul görmektedir. Ancak, hibrit tehditlerin askeri strateji, uluslararası hukuk ve güvenlik çalışmaları bağlamında sıklıkla incelenmesine karşın, toplumsal boyutlarına dair özellikle de sosyal politika disiplini açısından yeterli çözümleme henüz literatürde vücut bulmuş değildir.

Bu çalışma, tam da bu boşluğu doldurma amacıyla yola çıkmıştır. Amaç, hibrit tehditlerin, özellikle de düzensiz göçün sosyal politika üzerindeki izdüşümlerini disiplinlerarası bir yaklaşımla irdelemek ve sosyo-politik düzlemde ortaya çıkan çatışma dinamiklerini analiz etmektir. Öncelikle hibrit tehdit kavramının teorik konturlarına temas edilecek; çağdaş örneklerle somutlaştırılan bu kavramsal çerçevenin, toplumsal sistemler üzerindeki izdüşümleri ortaya konulacaktır. Ardından, sosyal politika perspektifinden hibrit tehditlerin yol açtığı bozulmalar irdelenecek ve sosyal politika ile göç arasındaki girift ilişki masaya yatırılacaktır.

Düzensiz göç, günümüz devletlerinin karşı karşıya kaldığı en girift ve çok katmanlı sorunlardan biridir. Göçmenlerin yeni coğrafyalara intibak süreci, yalnızca

bireysel değil, aynı zamanda kurumsal düzeyde politik stratejilerin başarısını da belirlemektedir. Ancak bu entegrasyon serüveni çoğu zaman engellerle doludur. Göçmenler bir yandan yabancı bir yaşam kültürüne alışma çabası verirken, yerel halk ise kendi sosyo-kültürel normlarını muhafaza etme dürtüsüyle hareket eder. Bu zıt yönelimler, aralarındaki sosyal dokunun gerilmesine ve hatta zaman zaman çatışmaya dönüşmesine zemin hazırlamaktadır.

Toplumsal tansiyonu düşürmek ve uyumu sağlamak, yalnızca güvenlikçi reflekslerle mümkün değildir. Etkili sosyal politika mekanizmaları, hem göçmenlerin toplumsal sisteme katılımını teşvik eder hem de yerel halkın kaygılarını gözeten kapsayıcı çözümler üretir. Sosyal politika; toplumun tüm tabakalarının refah düzeyini yükseltmeyi ve adil kaynak dağılımını tesis etmeyi amaçlayan, devletin yön verdiği sistemli müdahale alanıdır. Düzensiz göçmenlerin topluma entegre edilmesi sürecinde, sosyal politikanın omurgası konumundaki eğitim, sağlık, istihdam, konut ve sosyal hizmet alanlarında uygulanacak sürdürülebilir ve yenilikçi politikalar elzemdir.

Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, hibrit tehditlerin yarattığı sosyal kırılmalar detaylı biçimde çözümlenecek; göçmen toplulukları ile yerel nüfus arasındaki sürtüşme alanları incelenecek; her iki tarafın da yaşadığı yapısal ve gündelik zorluklar, saha gözlemleri ve uluslararası karşılaştırmalar eşliğinde değerlendirilecektir. Buradan hareketle, çatışmaları önlemeye ve sosyal dokuyu yeniden örmeye yönelik öneriler geliştirilecektir.

Bu çalışma, yalnızca akademik literatüre katkı sunmayı değil; aynı zamanda okuyucuya bu çok katmanlı meseleye dair derinlikli, çerçeveli ve çok boyutlu bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir.

1. YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma paradigması çerçevesinde tasarlanmış ve belge analizi ile eleştirel söylem analizi (ESA) yöntemlerine dayanmaktadır. Eleştirel söylem analizi, söylemi çözümlemek amacıyla farklı kuramsal yaklaşımları bir araya getiren çok disiplinli bir çalışma alanıdır. Bu analiz türü yalnızca teknik bir yöntem olmaktan öte, eleştirel düşünce yapısını, kuramsal çerçeveyi ve uygulamaya dönük eleştirel bakış açılarını da kapsayan geniş bir perspektife sahiptir (Fairclough, 2005, s.77). Amaç, düzensiz göçün hibrit tehdit bağlamında nasıl çerçevelendiğini ve bu çerçevenin toplumsal çatışmalarla olan ilişkisini analiz etmektir. Araştırmada ilk aşama, belge analizi süreciyle yürütülmüştür. Bu bağlamda, 2014-2024 yılları arasında yayımlanmış, göç-güvenlik ilişkisini işleyen yaklaşık 50 yazılı kaynak toplanmıştır. Kaynaklar arasında Avrupa Komisyonu, NATO, Türkiye Cumhuriyeti resmî makamları, uluslararası medya raporları ve akademik yayınlar yer almaktadır. Bu belgeler,

özellikle düzensiz göçmenlerin “tehdit” olarak çerçevelendiği söylemler içermesi temel kriterine göre seçilmiştir.

Seçim ölçütleri, (i) göçmenlerin güvenlik söylemleri içinde ele alınması, (ii) farklı aktörlerin bakış açılarını temsil etmesi ve (iii) hibrit tehdit kavramı ile ilişkili kavramsal çerçeveyi desteklemesi olarak belirlenmiştir. Özellikle 9 belge, söylemsel yönü güçlü olduğu için ESA’ya tabi tutulmuştur. Belge analizi süreci üç aşamada ilerlemiştir: Dış doğrulama ve bağlam kontrolü ile belgelerin geçerliliği değerlendirilmiştir. Ayrıntılı okuma ve içerik sınıflandırması yapılmıştır. Kodlama aşamasında tekrarlayan kavramlar (ör. “tehdit”, “güvenlik”, “ötekileştirme”) işaretlenmiş ve karşılaştırmalı tablolar oluşturulmuştur (Dikkaş, 2022, s.7).

Belge analizi sonrasında, seçilen 9 metin Fairclough’un üç boyutlu modeli çerçevesinde eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur (Fairclough, akt. Apostol vd., 2022, s.109) Kavramsal çerçeveler, metaforlar ve dilsel yapılar incelenmiştir. Söylemlerin üretildiği sosyal bağlam (ör. devlet açıklamaları, medya dili) analiz edilmiştir. Söylemlerin güç ilişkileri, ideolojik altyapıları ve toplumsal etkileri değerlendirilmiştir. ESA sonucunda ortaya çıkan ana temalar, “ötekileştirme”, “güvenlikleştirme” ve “tehdit olarak çerçeveleme” olmuştur. Bu temalar, belge analizinde ortaya çıkan kodlarla doğrudan ilişkilendirilmiştir. Bu sayede, yöntemsel süreçlerin sonuçlar üzerindeki etkisi şeffaf biçimde izlenebilir hale gelmiştir.

1.1. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, hibrit tehditler bağlamında düzensiz göçün toplumsal çatışma dinamiklerini nasıl etkilediğini analiz etmek ve bu sürecin sosyal politika perspektifiyle nasıl yönetilebileceğini değerlendirmektir. Çalışma, devletler ve uluslararası aktörler tarafından inşa edilen göç söylemlerini çözümlemekte; bu söylemlerin “tehdit”, “ötekileştirme” ve “güvenlikleştirme” temaları etrafında nasıl şekillendiğini eleştirel söylem analizi yöntemiyle ortaya koymaktadır. Araştırma, aynı zamanda sosyal politikaların kriz dönemlerinde hibrit tehditlere karşı nasıl bir direnç mekanizması geliştirebileceğini, özellikle de toplumsal kırılganlık ve çatışma risklerini azaltmadaki rolünü incelemektedir. Kavramsal analiz ile belge temelli söylem çözümlemesini bir araya getiren bu çalışma, sosyal politika disiplini ile güvenlik çalışmaları arasındaki boşluğu doldurmayı ve bu iki alan arasında yapısal bir köprü kurmayı hedeflemektedir. Böylece hem akademik literatüre katkı sunmakta hem de politika yapımcılar için uygulanabilir çözüm önerileri geliştirmektedir.

1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bazı yöntemsel ve kapsam sınırlılıkları mevcuttur. Öncelikle,

çalışmada veriler söylemler üzerinden analiz edildiği için doğrudan saha verisi kullanımına gidilmemiştir. Başka bir deyişle, araştırma sürecinde anket, görüşme ya da gözlem gibi birincil veri toplama teknikleri kullanılmamış; bunun yerine mevcut yazılı kaynakların eleştirel incelenmesiyle sonuca ulaşılmıştır. Bu yaklaşım, Fairclough'un eleştirel söylem analizi modeli çerçevesinde mevcut metinleri çözümlemeyi içerdiğinden, elde edilen bulgular incelenen söylemlerle sınırlıdır. Söylemsel verilerden yararlanmak, kavramsal düzeyde derinlemesine analiz yapma olanağı sağlamış olsa da ampirik genelleme kapasitesini sınırlandırmıştır. Özellikle, "söylemler üzerinden analiz" ifadesiyle kastedilen, çalışmanın veri kaynağı olarak politik ve medya metinlerini kullandığı ve bu metinlerin dilsel-ideolojik çözümlemesi ile sonuç ürettiğidir. Bu yöntem uygulaması, araştırma bulgularının toplumsal gerçekliğin yorumlayıcı bir okumasına dayandığını gösterir. Dolayısıyla, farklı bağlamlarda veya zamanlarda söylemlerin değişebileceği, bu nedenle elde edilen sonuçların mutlak değil ilgili dönemin ve seçilen aktörlerin söylemlerine özgü olduğu akılda tutulmalıdır.

Bunun yanı sıra, çalışmanın coğrafi ve kuramsal kapsamı da bazı sınırlılıklar getirmektedir. Araştırma, büyük ölçüde Türkiye ve Avrupa bölgesine odaklandığından buradan elde edilen çıkarımların küresel düzeyde genellenmesi güç olabilir (Kalaycıoğlu vd., 2023, s.10). Hibrit tehditlerin farklı coğrafyalarda farklı biçimlerde tezahür edebildiği düşünüldüğünde, bölgesel bağlama duyarlı analizlerin önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, hibrit tehditler ile sosyal politika arasındaki kesişimi ele alan Türkçe literatür oldukça kısıtlıdır. Bu boşluk nedeniyle kuramsal arka plan oluşturulurken ağırlıklı olarak yabancı kaynaklara başvurulmuştur. Yerel literatür eksikliği, çalışmanın kaynak çeşitliliğini sınırlasa da aynı zamanda araştırmanın yenilikçi yönüne işaret etmektedir. Nitekim mevcut çalışma, hibrit tehdit olgusunu sosyal politika disiplini içinde sistematik biçimde ele alan ilk girişimlerden biri olarak literatürdeki boşluğun doldurulmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, belirtilen sınırlılıklar araştırmanın bulgularının yorumlanmasında dikkate alınmalı, ancak çalışmanın özgün ve öncü niteliği de göz önünde bulundurulmalıdır.

2. HİBRİT TEHDİTLERİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Hibrit Tehdit Tanımı

Hibrit tehdit ya da hibrit savaş olgusu, çağdaş güvenlik literatüründe yoğun şekilde tartışılan bir konudur. Bu bağlamda ortaya çıkan temel sorulardan biri, hibrit tehditlerin askeri tarihte radikal bir kopuş mu yoksa geçmişteki benzer stratejilerin modern terminolojiyle yeniden tanımlanması mı olduğudur. Söz konusu tartışma, hibrit savaşın doğasını anlamak için kritik öneme sahiptir, zira kavramın kökenlerine ilişkin farklılaşan görüşler, güncel tehditlerin niteliğine dair algıları da şekillendirmektedir.

Hibrit kavramının etimolojik ve semantik analizine değinecek olursak; “Hibrit” terimi, köken itibarıyla Latince “*hybrida*” kelimesine dayanmaktadır. Bu sözcük, temelde “melezleşme” ve “iki unsurun kesişimi” gibi anlamlar taşımaktadır. Türk Dil Kurumu (2025) ise bu kavramı, hem “melez” anlamında hem de teknolojik bağlamda “iki farklı güç kaynağının entegrasyonu” şeklinde tanımlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, resmî X (eski Twitter) hesabı üzerinden yaptığı bir paylaşımda hibrit savaşı şu şekilde tanımlamıştır: “*(Jeo)politik ve stratejik amaçları gerçekleştirmeyi hedefleyen devlet ve devlet dışı, askerî, paramiliter, düzensiz ve sivil aktörler tarafından yürütülen geleneksel ve geleneksel olmayan araçların, açık ve gizli faaliyetlerini geniş, karmaşık, uygulanabilir entegre bir karışımına dayanan kapsamlı stratejilere desteklenen bir savaş türüdür.*” (T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2025).

Avrupa Komisyonu, hibrit tehdidi, devletler veya devlet-dışı aktörler tarafından stratejik hedeflere ulaşmak amacıyla koordineli biçimde kullanılan çok boyutlu bir eylem bütünü olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda söz konusu tehditler; askerî ve sivil, geleneksel ve konvansiyonel olmayan, aynı zamanda açık ve örtülü faaliyetlerin sistematik bir kombinasyonundan oluşmaktadır (European Commission, 2025).

NATO perspektifinden değerlendirildiğinde, hibrit tehditler esasen “gri bölge” savaşları olarak tasvir edilir; bu mücadele biçimi, konvansiyonel silahlı çatışmaların hemen eşiğinde, sis perdesi ardında cereyan eden bir taktik yelpazeye sahiptir. Bu tür çatışma stratejileri, doğrudan sıcak cephelelerden ziyade, başta enerji olmak üzere hayati altyapı unsurlarına yöneltilen sofistike siber saldırılar ya da kamuoyunu manipüle eden dezenformasyon dalgaları ile işlerlik kazanır. Bu yöntemler, toplumsal dokunun sinir uçlarına temas ederek, bireylerin kamusal yapıya ve demokratik ilkelere duyduğu inancı yavaşça aşındırmayı hedefler. Söz konusu yaklaşım, yalnızca klasik savaş araçlarıyla değil; düşük kaynakla yüksek etki sağlayan, aktörlerin suretini perdeleyen ve devlet-dışı yapıların dahi kullanabileceği çapraz yöntemlerle egemenlik sahalarına nüfuz edebilir. Bu bağlamda, uluslararası düzenin kurumsal dengelerini tehdit eden hibrit stratejiler, devletlerin iç siyasetini ve dış ilişkiler mimarisini gölgeleme potansiyeline sahiptir. Devletler, terör ağları ve art niyetli güç odakları bu esnek taktik repertuarı kullanarak, hedef ülkelerdeki karar alma süreçlerini sessizce sabote edebilir, siyasi istikameti yönlendirebilir (Nato, 2021).

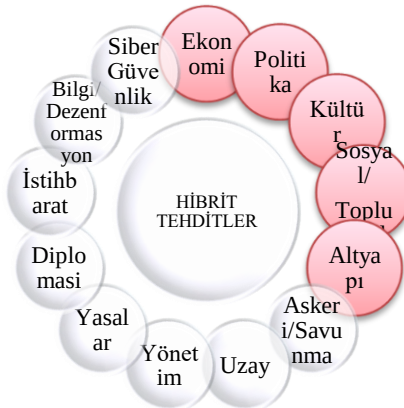
Frank Hoffman’ın (2007), değerlendirmesine göre hibrit tehditler, yalnızca klasik askerî kabiliyetlerle sınırlı kalmayan, aksine düzensiz savaş biçimlerini, asimetrik saldırı tekniklerini, organize şiddet pratiklerini, psikolojik baskı unsurlarını, suç örgütlerinin işleyişini ve terörist faaliyetleri de harmanlayan, geniş spektrumlu bir

çatışma manzarasını ifade eder. Bu yaklaşımda, savaş alanı net çizgilerle ayrılmamış; konvansiyonel ve gayrinizami unsurların iç içe geçtiği, disiplinler üstü ve öngörülemezlik barındıran bir tehdit ortamı vurgulanmaktadır. Böylece, devlet dışı aktörlerle düzenli orduların aynı zeminde ve eş zamanlı olarak devreye sokulabildiği çok katmanlı, dinamik ve evrimsel bir savaş biçimi ortaya çıkmaktadır.

Koraus vd. (2023), hibrit tehdidi hem devlet aktörlerinin hem de devlet dışı yapıların, açık bir savaş ilanına gerek duymadan ve çoğu zaman klasik müdahale eşiklerinin altına sığınarak, belirli hedefleri gerçekleştirmek amacıyla organize şekilde uygulayabilecekleri, konvansiyonel ve konvansiyonel olmayan; askeriyle sivilin, doğrudan zorlamayla örtülü yıpratmanın iç içe geçtiği çok yönlü bir tehdit formu olarak tanımlamaktadır. Ancak bu tanımın ötesinde, yazarlar hibrit tehditleri yalnızca bir güvenlik riski olarak değil, aynı zamanda demokratik toplumların damarlarına sızan ve içeriden çözülmeye sebebiyet verebilecek bir yıkım aracı olarak ele almaktadır. Medya bağımsızlığı, ifade hürriyeti, hukukun üstünlüğü, kamu denetimi ve serbest piyasa gibi demokratik kazanımları istismar eden hibrit aktörler; bu toplumsal yapıların kırılgan yönlerini hedef alarak, görünmez bir iç savaşın zeminini hazırlar. Koraus vd.'ye göre, hibrit stratejilerin temel niyeti; hem ulusal hem de uluslararası düzlemde sosyal ve siyasal kutuplaşmayı derinleştirmek, sistematik biçimde siyasi istikrarı sarsmak, kamu kurumlarına olan inancı zedelemek ve toplumun kolektif karar alma mekanizmalarını işlevsizleştirerek demokratik değer yönelimini tahrip etmektir.

Bu bağlamda, Koraus ve ekibinin yaklaşımı bu çalışmanın merkezini oluşturan araştırma problematiğiyle doğrudan örtüşmektedir. Zira, sosyal ve siyasal anlamda kutuplaşmış toplumlar; hem kamu güvenliğini baltalayarak çatışma riskini büyütmede, hem de sosyal politikaların sürdürülebilirliğini tehdit ederek devletin toplumsal refah üretme kapasitesini derin şekilde yaralamaktadır.

Şekil-1: Hibrit Tehditlerin Etkilediği Alanlar

Bu çalışma kapsamında geliştirilen görsel, hibrit tehditlerin çok boyutlu doğasını disiplinlerarası bir yaklaşımla analiz etmeyi amaçlamaktadır. Görselde merkeze yerleştirilen “Hibrit Tehditler” kavramı, çevresindeki çeşitli alanlarla olan etkileşimini yansıtarak bu tehditlerin yalnızca askeri ya da güvenlik eksenli değil; aynı zamanda ekonomik, siyasi, kültürel, sosyal ve altyapısal boyutlara da nüfuz ettiğini ortaya koymaktadır. Özellikle kırmızı tonlarla vurgulanan ekonomi, politika, kültür, sosyal/toplumsal yapı ve altyapı gibi alanlar, hibrit tehditlerin toplumsal kırılganlıkları derinleştirici etkisine dikkat çekmekte ve sosyal politika disiplini açısından stratejik müdahale gerektiren öncelikli alanları temsil etmektedir. Bu bütüncül çerçeve, hibrit tehditlerle mücadelenin yalnızca savunma ve güvenlik kurumlarının değil; aynı zamanda kamu politikası, sosyal hizmetler, kültürel bütünleşme ve yönetim alanlarının ortak sorumluluğunda olduğunu vurgulayan bir perspektif sunmaktadır.

2.2. Günümüzdeki Hibrit Tehdit Örnekleri

Hoffman’a göre (2007, s.36), Hizbullah’ın İsrail’e karşı yürüttüğü ve 34 gün süren savaş sırasında sergilediği mücadele tarzı, hibrit savaşın ete kemiğe bürünmüş en çarpıcı örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Yazar, Hizbullah’ın C802 tipi gemisavar seyir füzelerini konuşlandırması ve İsrail topraklarına roket yağmuru indirmesiyle sergilediği karma savaş modelini, hibrit savaşın nasıl bir profile bürünebileceğine dair somut bir örnek olarak değerlendirmektedir (Hoffman, 2007, s.37). Bu vurguyla Hoffman, Soğuk Savaş sonrasında devlet dışı şiddet aktörlerinin giderek artan devlet benzeri askerî kapasitesine dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte Hoffman (2007, s.8), hibrit savaş stratejilerinin yalnızca gayrinizami unsurlarla sınırlı kalmadığını, bu yöntemlerin devletler tarafından da benimsendiğini açıkça ortaya koyar. Bu çerçevede, düzenli devlet kuvvetlerinin düzensiz biçimlere evrilebileceğini ve geleneksel olmayan harp usullerini etkin şekilde kullanabileceğini savunur (Hoffman, 2007, s.28).

Dolayısıyla Hoffman’ın hibrit savaş doktrini, bir yandan ileri teknolojiyle donanmış devlet dışı yapıların askerî etkinliğini tarif ederken, diğer yandan düzensizlik ilkesini benimseyen devletlerin eylem biçimlerine de vurgu yapar. Nitekim bu bakış açısı; 21. yüzyılın silahlı aktörleri olan Hizbullah, Hamas, Taliban, IŞİD ve PKK gibi yapıları tanımlamakta son derece işlevsel bir çerçeve sunar. Aynı zamanda, Rusya’nın “küçük yeşil adamlar” adıyla anılan kimliksiz askerî birlikleri, Çin’in sivil görünümü Deniz Milisleri ve İran’ın Kudüs Gücü gibi devlet destekli düzensiz güçleri de bu hibrit savaş alanının bileşenleri olarak görülmektedir. Bu bağlamda, sofistike silah sistemlerine sahip devlet dışı örgütler ile düzensiz taktiklere yönelen ulus-devletlerin varlığı, her ne kadar yeni bir olgu olmasa da günümüz çatışmalarında baskın ve giderek

norm haline gelen bir savaş doğasını işaret etmektedir.

Yukarıda anıldığı gibi hibrit tehditlerin günümüzde pek çok örneği olsa da ülkemiz açısından yarattığı göç dalgaları, sosyal ve ekonomik etkileri nedeniyle Rusya-Ukrayna örneğini detaylandırmak hibrit tehditleri anlamak açısından daha yerinde olacaktır.

2.3. Rusya-Ukrayna Örneği

Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yürüttüğü hibrit savaş stratejisi, dar bir güvenlik perspektifinin çok ötesine geçerek genişleyen, katmanlı ve çok cepheli bir yapı sergilemektedir. Bu stratejik mimari, yalnızca konvansiyonel çatışma unsurlarıyla sınırlı kalmayıp; bilgi operasyonlarından ekonomik manipülasyona, siber saldırılardan psikolojik harekâta kadar uzanan kapsamlı bir repertuara sahiptir. Başlıca unsurlar ise şu şekilde kategorize edilebilir:

Askeri Müdahale

1 Mart 2014'te, Rusya Parlamentosu'nun üst meclisi olan Federasyon Konseyi (Совет Федерации), Devlet Başkanı'nın Ukrayna topraklarında askeri güç kullanma yönündeki talebine onay verdi. Ardından, 16 Mart'ta gerçekleştirilen ve uluslararası kamuoyunda meşruiyeti ciddi şekilde tartışılan referandumun hemen sonrasında, Rusya, uluslararası hukuk normlarını hiçe sayarak Kırım'ı fiilen ilhak sürecine soktu (BBC News, 2025a).

Rusya, Ukrayna'ya yönelik müdahalesine ilk olarak sınır hattına düzenlediği askeri tatbikatlar bahanesiyle birliklerini sevk ederek başlamıştır. Bu süreci takiben, Kırım Boğazı ve limanlarını sözde bir gemi arızası gerekçesiyle dış dünyadan yalıtarak tamamen kontrol altına almıştır. Ardından, özel kuvvetler ve deniz piyadelerine sivil ya da üniformasız kıyafetler giydirilerek bölgeye gizlice sokulmuş; bu unsurlar eliyle, Rusya yanlısı grupların isyan çıkarması, Ukrayna askerlerinin üslerinden çıkamaması ve stratejik kamu binalarının ele geçirilmesi gibi planlı hamleler devreye alınmıştır. Bu gelişmeler, Kırım ve Donbas'a yönelik müdahalelerin, hibrit savaşın hemen her boyutunu içeren ilk örneklerinden biri olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Askeri operasyonlar sürerken aynı zamanda geniş çaplı bir enformasyon savaşı da yürütülmüş hem Ukrayna kamuoyu hem de uluslararası toplum manipülatif içeriklerle yönlendirilmiş, gerçek bilgi akışı büyük ölçüde kesintiye uğratılmıştır. Sürecin sonunda, Rus askeri gücünün gölgesinde Kırım'da referandum düzenlenmiş ve yerel parlamento Rusya'ya katılım yönünde karar almıştır. Ukrayna yönetiminin bu kararı tanımaması üzerine, Mart 2014'te benzer senaryolar bu kez Luhansk ve Donbas bölgelerinde devreye sokulmuş; burada özellikle Rusça konuşan topluluklar ve silahlı

paramiliter gruplar üzerinden ayaklanmalar çıkarılmıştır. Ancak Kırım'daki duruma kıyasla Donbas'ta geleneksel savaş yöntemleri daha ağır basmış, topçu birliklerinden insansız hava araçlarına, roket sistemlerinden elektronik harp teknolojilerine kadar birçok konvansiyonel unsurun kullanıldığı, yüksek can kaybına yol açan çatışmalar yaşanmıştır (Akgül, 2022, s.94).

Rusya, çatışma sahasında hakimiyeti sağlamak adına yalnızca geleneksel askeri güçlere değil, aynı zamanda askeri olmayan ve paramiliter unsurlara da başvurmuştur. Özellikle özel kuvvetlerin belirleyici hamleleri sahaya yön verirken, yerel halkın desteği varmış izlenimini oluşturmak üzere çeşitli aktörler bilinçli şekilde sürece dahil edilmiştir. Rus istihbarat birimleri, yerel milis grupları, Kazak kökenli savaşçılar ve eski özel polis mensuplarından oluşan sözde "öz savunma birliklerini" organize ederek sahada farklı bir meşruiyet algısı yaratmaya çalışmıştır. Bununla da yetinilmemiş, Rus askerleri zaman zaman yerel polis güçleriymiş gibi algılanmak amacıyla polis üniformaları giymiştir. Gönüllü saflarına ise geçmişte orduda görev yapmış emekli askerler, profesyonel dövüşçüler ve kamuoyunda tanınan "Gece Kurtları" isimli motosiklet kulübünün üyeleri de katılmış; bu durum, sahadaki karmaşayı daha da derinleştiren çok katmanlı bir yapının oluşmasına zemin hazırlamıştır (Treverton vd., 2018, s.20).

Siber Saldırıları

Rusya, Ukrayna'nın hayati öneme sahip altyapı sistemlerini hedef alan siber saldırılarını sistematik biçimde sürdürmektedir. Özellikle 2015 ve 2016 yıllarında enerji dağıtım ağlarına yönelik gerçekleştirilen saldırılar, ülke genelinde ciddi elektrik kesintilerine neden olmuş ve kamu hizmetlerini sekteye uğratmıştır. Bunun yanı sıra, Ukrayna devlet kurumları ile finans sektörü başta olmak üzere çeşitli kamu ve özel kuruluşlara yönelik kesintisiz siber operasyonlar yürütülmüş; bu durum ülkenin ekonomik dengelerini bozmayı ve idari mekanizmalarını zayıflatmayı amaçlayan hibrit savaş stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Gelişen dijital teknolojiler, özellikle siber alanın sunduğu imkânlar, Rusya'nın hibrit savaş stratejilerini daha da sofistike hale getirmiştir. Mart 2014'te Ukrayna hükümeti, Rusya'yı iletişim altyapısını hedef alan siber saldırılar gerçekleştirmek, haber portallarını hacklemek ve sosyal medya platformlarını propaganda içerikleriyle manipüle etmekle suçlamıştır. Rusya'nın bu taktikleri, 2008'deki Rusya-Gürcistan çatışmasında da gözlemlenmiş; bu bağlamda Batılı ülkeler ile NATO'nun siber altyapıları da çeşitli saldırıların hedefi olmuştur. Kırım krizinin yaşandığı dönemde, bir Amerikan insansız hava aracının kontrol sisteminin ele geçirildiğine dair raporlar da dahil olmak üzere çok sayıda siber saldırı vakası belgelenmiştir. Bu süreçte, Rusya

bağlantılı olduğu düşünülen çeşitli hacker gruplarının etkinlikleri kamuoyuna yansımış; NATO yetkilileri ise bu gelişmeleri örnek göstererek, İttifak'ın siber savunma kapasitelerinin güçlendirilmesinin aciliyetine defalarca dikkat çekmişlerdir (BBC News, 2025b).

Rusya, resmi söyleminde “siber güvenlik” terimini doğrudan kullanmaktan kaçınmakta; bu kavramı genellikle “bilgi güvenliği” başlığı altında değerlendirmektedir. Bu nedenle, bilgi güvenliği ifadesi Rusya'nın resmi belgelerinde sıkça yer bulmaktadır. Moskova, son yirmi yıl içerisinde siber kapasitesini hem teknik düzeyde hem de insan kaynağı açısından önemli ölçüde geliştirme çabası içerisine girmiştir. Ancak ülkede siber operasyonların yürütülmesinden yalnızca tek bir güvenlik ya da istihbarat kurumu sorumlu değildir. Literatürde yer alan değerlendirmelere göre, farklı Rus güvenlik yapıları kimi zaman aynı hedefe yönelik benzer nitelikte siber faaliyetler gerçekleştirebilmektedir. Bu durum, Rusya'nın siber alanda merkeziyetçilikten uzak, çok aktörlü bir yapılanma modelini benimsediğini göstermektedir (Güngörsen, 2022, s.119).

Dezenformasyon ve Propaganda

Rusya hem Ukrayna içinde hem de uluslararası kamuoyunda algıyı şekillendirmek amacıyla medya organları ve sosyal medya platformları üzerinden yoğun bir dezenformasyon stratejisi yürütmektedir. Bu stratejinin temel hedefleri arasında Ukrayna hükümetinin meşruiyetini sarsmak, toplum içinde kutuplaşmayı ve huzursuzluğu körüklemek ile dış destek mekanizmalarını zayıflatmak yer almaktadır. Gerçek dışı haber içerikleri, yönlendirmeye yönelik manipülatif paylaşımlar ve organize sanal trol ağları, söz konusu bilgi savaşının temel enstrümanları arasında değerlendirilmektedir.

Rusya'nın yürüttüğü dezenformasyon ve propaganda faaliyetleri hem Batılı ülkeleri hem de Ukrayna kamuoyunu hedef alan çift yönlü bir strateji çerçevesinde kurgulanmıştır. Kremlin, Batılı aktörleri Ukrayna ile Rusya'nın iç meselelerine müdahale etmekle suçlamış; bu yolla kendisini Ukrayna'daki demokratik değerlerin koruyucusu gibi lanse etmeye çalışmıştır. Aynı zamanda, gerçekleştirdiği müdahalelerin bölge halkının iradesine dayandığını öne sürerek eylemlerini meşrulaştırma çabasına girmiştir. Doğu Ukrayna'daki askeri varlığını gerekçelendirme yönündeki söylemlerinin ötesinde, bir yandan barışçıl çözüm istediğini vurgularken diğer yandan olası bir askeri müdahalenin sinyallerini vermekten de geri durmamıştır. Ukrayna topraklarındaki askeri faaliyetlerini sistemli biçimde inkâr eden Moskova, aynı süreçte kendi konvansiyonel ve nükleer caydırıcılığını hatırlatarak örtük tehditler de savurmuştur. İç kamuoyuna yönelik mesajlarında ise NATO'nun oluşturduğu

güvenlik riski ve Batı merkezli komplo teorileri öne çıkarılmış; Kiev yönetiminin meşruiyeti sorgulanarak, hükümet “faşist” ve “Nazi” gibi nitelermelerle itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır (Treverton vd., 2018, s.27).

Palazın değerlendirmesine göre (2022), Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik yürüttüğü hibrit savaşın en dikkat çeken unsurlarından biri, medya araçları üzerinden gerçekleştirilen algı yönetimi, dezenformasyon ve propaganda faaliyetleridir. Bu süreçte, propaganda ile psikolojik operasyonlar eşgüdümlü şekilde ve oldukça etkili biçimde hayata geçirilmiştir. “Küçük yeşil adamlar” olarak adlandırılan askeri unsurların ilk müdahaleleri arasında “Kırım Devlet Televizyonu” binasının ve Ukrtelecom’a ait bazı altyapı tesislerinin kontrol altına alınması yer almıştır. Aynı zamanda, bölgedeki diğer televizyon ve radyo yayın merkezlerine de el konularak Ukrayna kaynaklı yayınlar durdurulmuş, yerine Rossiya 24 gibi Kremlin yanlısı kanalların yayına geçirilmesi sağlanmıştır. Böylece Kırım’daki tüm medya organları doğrudan Rusya’nın denetimine geçmiş; yayıncılık kadroları ise Kremlin’e sadakatleriyle bilinen isimlerden oluşturulmuştur. Bu medya hakimiyeti, sosyal medya platformları üzerinden yürütülen faaliyetlerle de pekiştirilmiştir. Rusya merkezli sosyal ağlar olan VKontakte, Odnoklassniki ve Doğu Avrupa’da yaygın biçimde kullanılan maluru.org, ilhak süreci boyunca yoğun biçimde kullanılmıştır. Farklı görüşleri bastırmak ve dijital bilgi alanını yönlendirmek amacıyla Rusya, “trol çiftlikleri” adı verilen dijital propaganda birimlerini devreye sokmuş; bu yapı üzerinden Rus halkı, Kırım sakinleri ve Ukraynalı askerler aynı anda hedef alınarak çok yönlü bir bilgi operasyonu başlatılmıştır. Yanukoviç’in görevden uzaklaştırılmasının hemen ardından, Kremlin tarafından yeni hükümetin meşru olmadığı ve Rus kökenli nüfusun tehdit altında olduğu yönündeki söylemler sistematik biçimde yayılmıştır. Bu propagandalar yalnızca iç kamuoyunda değil, uluslararası düzlemde de yankı bulmuş; eş zamanlı olarak Rusya, çeşitli düşünce kuruluşları, siyasi partiler, dini yapılar ve sivil toplum hareketleriyle ilişkiler kurmuş ve bu aktörleri mali olarak desteklemiştir. Bu çabaların temel amacı, dezenformasyon ve propaganda aracılığıyla kültürel ayrışmaları körüklemek, toplumsal kargaşayı tahrik etmek ve kamuoyunu etkileme yoluyla mevcut düzeni zayıflatmaktır.

Ekonomik Baskı

Günümüzde ekonomik baskı, hibrit tehdit stratejilerinin en sık başvurulmuş araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu tür baskıların temel amacı, hedef alınan ülkenin ekonomik yapısını zayıflatmak, hatta işlevsiz hale getirmektir. Uygulanan ekonomik yaptırımlar, zamanla derinleşerek bir ekonomik krize yol açabilir; bu durum ise toplumda memnuniyetsizlik ve siyasal istikrarsızlık gibi sonuçlara neden olabilir. Hibrit tehdit aktörleri, bu tür ekonomik müdahaleleri, hedef devlet ya da örgütlerin

kendi çıkarlarına uygun politikalar benimsemeleri yönünde baskı unsuru olarak kullanılmaktadır. Ayrıca finansal piyasaların manipülasyonu, belirsizlik ortamı oluşturarak yatırımcı güvenini sarsabilir; bu da hisse senedi değerlerinde düşüşe ya da ulusal para biriminin ciddi değer kaybına yol açabilir (Koraus vd., 2023, s.1012).

Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'a yönelik başlattığı askerî harekât ile devamında gerçekleşen Kırım'ın ilhakı ve Ukrayna müdahalesi, hibrit savaş yöntemlerinin somut biçimde uygulandığı dikkate değer örnekler arasında yer almaktadır. Bu süreçlerde Moskova yönetimi, yalnızca konvansiyonel askeri unsurları devreye sokmakla kalmamış; aynı zamanda iç karışıklıkları kendi çıkarına çevirmeye çalışmış, ekonomik yaptırımları ve siyasi nüfuzunu baskı aracı olarak kullanmıştır. Buna ek olarak, kitleleri etkilemeye yönelik psikolojik harekât tekniklerine başvurmuş ve kapsamlı siber saldırılarla dijital altyapıları hedef almıştır. Geleneksel çatışma yerine, hedef ülkeyi savaştan zayıflatmayı amaçlayan bu strateji sayesinde, toplumsal istikrar bozulmuş ve direnç mekanizmaları çökertilerek ülkeler boyun eğmeye zorlanmıştır. Rusya'nın hibrit savaş yaklaşımı, doğrudan askeri güç kullanımından ziyade, hedef alınan ülke liderlerinin karar alma kapasitesini ve kamuoyunun moralini zedelemeye odaklı, çok katmanlı bir etki üretmeyi hedeflemektedir (Dikkaş, 2022, s.365).

2013–2016 döneminde hem Ukrayna hem de Rusya'da finansal refahın tüm bileşenlerinde belirgin bir bozulma yaşanmıştır. Ukrayna'da reel gelirler %30'un üzerinde gerilerken, Rusya'da bu düşüş yaklaşık %10 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2016 yılı itibarıyla Ukrayna'da hane halkı gelirlerinde sınırlı bir toparlanma gözlemlenmeye başlanmış olsa da Rusya'da gelir seviyeleri düşüş trendini sürdürmüştür. Bu durum, özellikle aynı yıl yürürlüğe konan ekonomik yaptırımların ve küresel petrol fiyatlarındaki düşüşün etkilerini yansıtmaktadır. Söz konusu yıllarda her iki ülkede de bireylerin mevcut finansal durumlarına yönelik memnuniyetleri ile temel ihtiyaçlarını karşılama kapasiteleri istikrarlı bir şekilde gerilemiştir. Her ne kadar doğrudan karşılaştırma yapmak sınırlı sonuçlar verse de Rusya ve Ukrayna'daki finansal refah göstergelerine bakmak bazı çıkarımlar için faydalı olabilir. Örneğin, 2013 yılında Ukrayna nüfusunun yaklaşık %62'si mevcut mali durumlarını olumlu değerlendirirken, bu oran Rusya'da %90'a ulaşmıştır. Ancak 2014 yılı itibarıyla Ukrayna'da geçimini sağlayabildiğini belirtenlerin oranı %32'ye kadar düşmüş; buna karşın Rusya'da aynı oran %83 gibi yüksek bir seviyede kalmıştır. Geleceğe ilişkin ekonomik beklentiler açısından değerlendirildiğinde ise, Ukrayna'da 2014 yılında ani bir düşüş yaşanmış, ancak 2015 ve 2016 yıllarında kademeli bir toparlanma süreci gözlenmiştir. Öte yandan Rusya'daki düşüş daha yavaş ilerlemiş; sınırlı da olsa bir iyileşme kaydedilmesi, 2016 yılı sonuna kadar iki yıllık bir zaman dilimini bulmuştur

(Osiichuk ve Shepotylo, 2020, s.6).

Rusya'nın Kırım'ı uluslararası hukuka aykırı biçimde ilhak etmesiyle başlayan süreç ve ardından gelen Rusya-Ukrayna savaşı, Rus ekonomisinin giderek kötüleşen bir tabloyla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Bu olumsuz gidişat; küresel ekonomik durgunluk, enerji piyasalarında özellikle petrol fiyatlarında yaşanan sert düşüşler, uluslararası toplum tarafından uygulanan ekonomik yaptırımların etkisi ve Rusya'nın ekonomik reform ile modernizasyon konusunda yaşadığı yapısal yetersizliklerle doğrudan ilişkilidir. Bu ekonomik baskı mekanizması, aynı zamanda Batı'nın hibrit tehditlere karşı geliştirdiği "counter-hybrid warfare" stratejisinin somut bir uygulaması olarak değerlendirilebilir. Uygulanan yaptırımlar ve ekonomik izolasyon, Rusya'nın hibrit savaş hamlelerine karşılık bir misilleme aracı olarak kullanılmıştır.

Bu bağlamda, Mart 2024 tarihinde Beyaz Saray Basın Sekreteri Ofisi aracılığıyla kamuoyuna sunulan Başkan Obama'nın açıklamasında, Kırım'ın hukuka aykırı biçimde ilhakı nedeniyle Rusya Federasyonu'na yönelik yaptırımların sürdürüleceği ifade edilmiştir. Açıklamada, Rus hükümetinin üst düzey yetkililerinin hedef alındığı yaptırımların uygulandığı belirtilmiş; ayrıca Rus ekonomisinin temel dinamiklerini oluşturan stratejik sektörleri kapsayan ek yaptırımlar içeren yeni bir başkanlık kararnamesinin de imzalandığı bildirilmiştir (The White House, 2014).

3. SOSYAL POLİTİKA DİSİPLİNİ VE HİBRİT TEHDİT İLİŞKİSİ

Bu bölümde, sosyal politika disiplini ile hibrit tehditler arasındaki karşılıklı etkileşim çok boyutlu bir biçimde ele alınacak; düzensiz göçün hibrit tehdit unsuru olarak nasıl konumlandırıldığı, kavramsal yaklaşımlar ve mevcut akademik literatür doğrultusunda derinlemesine analiz edilecektir. Bu bölümün temel amacı, hibrit tehditlerin yol açtığı toplumsal kırılmalıklar karşısında devletlerin etkin bir toplumsal direnç mekanizması geliştirmesinin gerekliliğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda, hibrit tehditlere karşı geliştirilen stratejik politikaların sosyal politika araçlarıyla nasıl bütünleşmesi gerektiği irdelenecek; söz konusu entegrasyonun toplumun dayanıklılığını artırmadaki önemi açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1. Kavramsal Açından Sosyal Politika Disiplini

Sanayi Devrimi'nin sarsıntılı dönüşüm döneminde boy veren sosyal politika, zaman içinde bilimsel bir nitelik kazanarak iktisadi ve toplumsal düzenin sürdürülebilirliğini güvence altına almayı hedefleyen planlı önlemler bütünü hâline gelmiştir. Türkiye'de sosyal politika düşüncesinin kurucu isimlerinden Gerhard Kessler (Kessler, 1948), bu olguyu son derece açık biçimde tanımlar: Ona

göre sosyal politika, “*toplumsal sınıfların yer değiştirme dinamikleri, çatışmaları ve mücadeleleri karşısında devletin ve hukuk sisteminin varlığını korumaya ve sürdürmeye yönelik bir siyaset biçimidir*”

Sanayi Devrimi’nin yarattığı en özgün ve belirgin kırılma, “emek” kavramının ve emek sahibinin toplumsal anlam dünyasında gerçekleşmiştir. Müdahaleye kapalı, laissez-faire ilkelerini merkeze alan hâkim iktisadi paradigma bu alanda derin toplumsal yaralar açmış; ortaya çıkan bu çalkantılı ortam, sosyal politikanın emek ekseninde örgütlenen kurumsal bir yapı olarak sahneye çıkmasına zemin hazırlamıştır.

19. yüzyılın iktisadî ve toplumsal çalkantıları içinde doğup gelişen sosyal politika, Sanayi Devrimi’yle birlikte somut bir içerik kazanmıştır. Devrim, üretim ilişkilerini kökten dönüştürmüş; bunun doğal uzantısı olarak toplumsal dokuda da derin kırılmalar yaratmıştır. Üretimdeki bu artış, işgücüne duyulan talebi tırmandırırken sermaye sahipleri emek piyasasında baş aktör hâline gelmiş, ticaretin serbestleşmesi ise bu iktidarlarını daha da pekiştirmiştir (Akgül, 2024, s. 329). Sermaye sahipleri lehine artan bu hakimiyet işçi sınıfı lehine devlet müdahalesinin bir gereği olarak sosyal politika disiplini ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamdan bakıldığında, sosyal politika disiplini, Şişman’ın (2013, s.95) da dediği gibi; devletlerin vatandaşlarının yaşam kalitesini artırmayı, toplumsal eşitsizlikleri azaltmayı ve sosyal adaleti sağlamayı hedefleyen politika ve uygulamaları kapsamaktadır.

Sosyal politika, iktisadi süreçlerin yol açtığı toplumsal sorunları mercek altına alan ve bu süreçlerin bireyler ile toplum üzerindeki etkilerini ayrıntılı biçimde irdeleyen bir çalışma alanıdır. Bununla birlikte, yalnızca mevcut ilişkileri çözümlemekle kalmaz; normatif bir bakış açısıyla “nasıl bir toplumsal düzen olmalı?” sorusuna da yanıt arar. Böylece, çoğunlukla ekonomik kökenli olan toplumsal dengenin korunması ve geliştirilmesine yönelik düzenleyici-iyileştirici yaklaşımlar ortaya koyar (Güven, 1995, s. 6).

3.2. Sosyal Politika Disiplini Hibrit Tehdit ilişkisi

Antroposen çağın sürekli değişim ve dönüşümle karakterize edilen atmosferinde, insanın ve ihtiyaçlarının gelişimi beraberinde bu ihtiyaçların karşılanmasında ortaya çıkan sorunları da giderek karmaşılaştırmıştır. Bu süreçte, refah devleti anlayışını benimseyen ülkeler de durağan kalmayıp yeni çözüm stratejileri üretmeye yönelmiş; toplumsal evrime eşlik eden yeni paradigmaların doğuşu adeta kaçınılmaz olmuştur.

Bu yönde bir paradigma değişimi ile sosyal politikanın tanımını da köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Bu disiplinin ortaya çıktığı ve geliştiği dönemlerde geçerli olan anlayışları yansıtan, günümüzde ise “*dar*”, “*geleneksel*” veya “*eski*” olarak nitelenen

tanım, yerini “geniş”, “modern”, “çağdaş” ve “3. kuşak” gibi kavramlarla ifade edilen daha kapsamlı bir yaklaşıma bırakmıştır. Günümüz dünyasında sosyal sorunların çeşitlenmesi ve artmasıyla birlikte, sosyal politikaların kapsama alanı da kaçınılmaz olarak genişlemeye devam edecektir (Şişman, 2022, s.15).

Bu çerçevede, sosyal politikada yaşanan paradigmatik dönüşümün hibrit tehditler dizisiyle nerelerde kesiştiğini kavrayabilmek için birkaç kritik soruya odaklanmak gerekir. Hibrit tehditler, sosyal politika literatürüne henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş, özgün bir araştırma hattı sunabilir mi? “Düzensiz göç” ile “göçün silah hâline getirilmesi” (weaponisation of migration) kavramları sosyal politika açısından ele alınması gereken bir mesele midir? Sosyal politika disiplini hangi gerekçelerle bu konuları kapsamına dahil etmelidir? Bu temel sorulara verilen cevaplar hibrit tehditler ve sosyal politika arasındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu sorgulamalar, hibrit tehditlerle mücadelede sosyal politika disiplinine düşen sorumluluğu görünür kılmakta ve bu yükümlülüğün önemini vurgulamaktadır. Sorular; bir yandan hibrit tehdit olgusunun kaynaklarını ve toplumsal yankılarını sosyal bilimler merceğinden çözümlemeye, öte yandan sosyal politikanın özgün kuramsal çerçevesi içinde bu olgunun hangi konuma yerleşmesi gerektiğini aydınlatmaya yöneliktir.

Hibrit tehditleri etkisizleştirmek ve etkilerini en aza indirmek, salt klasik yöntemlerle yeterli değildir. Bu nedenle diplomasi alanında kapasiteyi büyütmek ve iş-birliği mekanizmalarını güçlendirmek yaşamsal bir gereklilik hâline gelir; zira bu araçlar hibrit saldırılara karşı direncin belirleyici unsurlarıdır. Başarı için öncelikle hibrit savaş bağlamında açık hedeflere ve net stratejilere dayalı bir yol haritası çizmek, aynı zamanda ilgili toplumda dayanıklılık ile istikrarı inşa etmek gerekir. Buna ek olarak, stratejik iletişim ve siber savunmada sıkı bir koordinasyon sağlanması da kilit rol oynar (Nikolov, 2018, s. 106).

Nikolov’un vurguladığı üzere, sosyal politika hibrit tehditlere karşı yalnızca tamamlayıcı bir unsur değil; gerektiğinde doğrudan müdahale kapasitesine sahip etkili bir araçtır. Ekonomik, toplumsal, siyasal ve teknolojik boyutları iç içe geçen bu çok katmanlı tehditlerle başa çıkmak, disiplinlerarası bir bakış açısını ve kapsamlı iş-birliklerini zorunlu kılar. Bu nedenle sosyal politika mekanizmalarının güçlendirilmesi, toplumsal dirençliliği pekiştirerek hibrit saldırıların yıkıcı sonuçlarını önemli ölçüde sınırlandırabilecek stratejik bir avantaj sağlar.

3.3. Düzensiz Göç Hibrit Tehdit İlişkisi

Küreselleşmenin derinleşen etkileriyle birlikte, düzensiz göç ve hibrit tehditler günümüz uluslararası güvenlik gündeminde daha fazla yer bulan iki önemli dinamik olarak öne çıkmaktadır. Hibrit tehditler; konvansiyonel yöntemlerle asimetrik

stratejilerin iç içe geçtiği hem devlet hem de devlet dışı aktörlerin uyguladığı karmaşık taktikler bütünü olarak değerlendirilmektedir (NATO, 2024). Öte yandan, düzensiz göç, bireylerin yasal göç yollarını izlemeksizin sınır geçmeleri veya bulundukları ülkede herhangi bir resmi statüye sahip olmamaları durumunu ifade eder (IOM, 2024). Bu iki kavramın kesişim alanları, çağdaş güvenlik anlayışlarında hem yeni tehdit boyutlarını hem de stratejik açılımları beraberinde getirmektedir.

Düzensiz göç ile hibrit tehditler arasındaki ilişki, oldukça karmaşık, çok katmanlı ve sürekli değişen bir yapı arz etmektedir. Hibrit tehditlerin temel bileşenlerinden biri, devlet dışı unsurların ve organize yapıların mevcut siyasal ve toplumsal kırılganlıkları istismar ederek istikrarsızlık ortamları yaratma eğilimidir (Chivvis, 2017, s.27).

Düzensiz göç ile hibrit tehditler arasındaki etkileşim, günümüz küresel düzeni açısından yeni ve karmaşık sınamalar doğurmaktadır. Bu nedenle, devletlerin ve uluslararası aktörlerin göç olgusunu yalnızca insani bir mesele olarak değil; aynı zamanda güvenlik, strateji ve jeopolitik unsurlarla iç içe geçmiş çok boyutlu bir konu olarak değerlendirmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Daha önce de vurgulandığı üzere, hibrit tehditlerle etkili ve sürdürülebilir bir mücadele için disiplinler arası politika setlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim sosyal politika araçları, bu mücadelede giderek daha merkezi bir konuma yerleşmektedir. Boswell'in (2007), belirttiği üzere düzensiz göçmenlerin toplumsal hayata dâhil edilmesi, dışlanmalarının önlenmesi ve sosyal kapsayıcılığın güçlendirilmesi, hibrit tehditlerin yaratabileceği olumsuz etkilerin önüne geçmede stratejik bir rol oynamaktadır. Ayrıca, uluslararası göç yönetiminin bütüncül ve etkin bir yaklaşımla yürütülmesi, hibrit tehditlere dayalı manipülasyonların boşa çıkarılması açısından da büyük önem taşımaktadır.

Bazı devletler ile devlet dışı aktörler, düzensiz göçü hibrit savaşın bir unsuru olarak araçsallaştırmaktadır. Literatürde “göçün silah olarak kullanılması” (weaponization of migration) şeklinde kavramsallaştırılan bu yaklaşım, kitlesel göç hareketlerinin siyasi baskı kurma amacıyla yönlendirilmesini ifade etmektedir (Greenhill, 2016, s.16). Bu strateji çerçevesinde, kimi zaman devletler arası gerilimlerin tırmandırılması, hedef ülkelerin iç siyasetinde istikrarsızlık yaratılması ya da uluslararası kamuoyunun belirli dış politika tercihlerine yönlendirilmesi amacıyla düzensiz göç akımları bilinçli olarak organize edilebilmektedir.

Düzensiz göç bağlamında Türkiye'nin özel durumu değerlendirildiğinde, ülkemizin jeopolitik konumu ve mevcut uluslararası gelişmeler doğrultusunda çok yönlü bir rol üstlendiği görülmektedir. Asya ile Avrupa arasında stratejik bir geçiş güzergâhında yer alan Türkiye hem hedef ülke hem de önemli bir transit bölge olarak düzensiz göç hareketlerinin merkezinde bulunmaktadır. Suriye'de süregelen iç savaş,

Afganistan'daki güvenlik zaafı ve Orta Doğu'da yaşanan diğeri çatışmalar neticesinde milyonlarca kişi Türkiye'ye sığınmış ya da Avrupa'ya geçiş amacıyla bu güzergâhı kullanmaya yönelmiştir. Bu dinamik, bazı devletler tarafından siyasi baskı aracı olarak da değeriendirilebilmekte; böylece düzensiz göç, hibrit tehdit stratejilerinin bir parçası haline gelebilmektedir. Nitekim 2019 yılında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Avrupa Birliğı'nin mülteci mutabakatı çerçevesindeki yükümlölüklerini yerine getirmemesi halinde Türkiye'nin göçmenler için sınırlarını açabileceğı yönünde bir açıklamada bulunmuştur. Erdoğan, Türkiye'nin Suriyeli mülteciler için yaklaşık 40 milyar dolar harcama yaptığını ifade etmiş ve bu bağlamda, "Oldu oldu, olmadı kapıları açarız, onlar düşünsün." şeklinde bir değeriendirmede bulunmuştur (Euronew, 2019). Söz konusu beyan, düzensiz göç olgusunun uluslararası ilişkiler ve dış politika bağlamında bir pazarlık ve baskı unsuru olarak kullanılabileceğinin somut bir örneğidir. Ayrıca bu durum, göç yönetiminin belirli koşullarda stratejik bir enstrümana dönüşerek hibrit tehdit dinamikleri içerisinde araçsallaştırılabileceğini de ortaya koymaktadır.

4. DÜZENSİZ GÖÇÜN GETİRDİĞİ TOPLUMSAL ÇATIŞMALAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1. Kırılğan Toplamlar, Toplumsal Direnç ve Toplumsal Dayanıklılık

Kırılğanlık, bireyin psikolojik, sosyal ve fiziksel boyutlarda zararlı uyaranlara karşı savunmasız bir konuma gelmesini ifade etmektedir. Bu durum, özellikle psikolojik bağlamda ele alındığında, bireyin işlevsel olmayan öğrenmelerinden kaynaklanan bilişsel yapılarla ilişkilidir. Söz konusu işlevsel olmayan öğrenmeler, başta depresyon olmak üzere çeşitli psikopatolojik belirtilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Kırılğanlık ve incinebilirlik, bireyin kişilik özellikleriyle doğrudan bağlantılı olup, bireyi duygusal hassasiyetler aracılığıyla ruhsal rahatsızlıklara karşı daha duyarlı hâle getirebilir. Öz saygı ve öz değeri düzeylerinde yaşanan dalgalanmalar, bireyin kırılğanlık eşiğini yükseltebilmektedir. Özellikle, olumlu bir benlik algısının kaybedilme ihtimaline ilişkin kaygılar veya düşük öz değeri duygusunun yarattığı yetersizlik ve değersizlik hissi, kırılğanlık halini derinleştirebilir. Bununla birlikte, kırılğanlık yalnızca bireysel psikolojik bir olgu olarak değeri, sosyal bir bağlamda da değeriendirilmelidir. Sosyal kırılğanlık, bireyin ait olduğı toplumsal yapı içerisinde maruz kaldığı dışlayıcı tutumlar, yoksunluklar ve eşitsizlikler sonucu gelişmektedir. Sosyal destek mekanizmalarının yetersizliğı, ekonomik belirsizlikler, ayrımcılık ve toplumsal dışlanma gibi faktörler, bireyin kırılğanlık düzeyini artıran başlıca etmenlerdir. Bu bağlamda kırılğanlık, zihinsel bozuklukların doğrudan nedeni olmaktan ziyade, ruhsal sorunların ortaya çıkmasına katkı sağılayan bir risk faktörü olarak ele alınmalıdır (Sarıçam, 2015, s.193).

Sosyal kırılganlık, çok boyutlu bir olgu olup, dünya genelinde farklı coğrafi bölgeler ve ülkeler arasında önemli ölçüde çeşitlilik göstermektedir. Her bir bölgeye özgü sosyal kırılganlık dinamiklerini ayrıntılı biçimde analiz etmek oldukça güç olmakla birlikte, bu olguyu etkileyen bazı ortak etkenler ve küresel eğilimler belirlenebilmektedir. Bunlar arasında yoksulluk ve gelir eşitsizliği gibi sosyoekonomik göstergeler, sağlık hizmetlerine erişim düzeyi, eğitim olanakları, çevresel bozulma ile çatışma ortamı ve siyasal istikrarsızlık öne çıkan başlıca unsurlardır. Önemle vurgulanmalıdır ki, sosyal kırılganlık yalnızca ülkeler arasında değil, aynı zamanda ülkelerin kendi içindeki farklı topluluklar arasında da farklı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Yerel özgünlükler, kültürel dinamikler ve tarihsel arka plan gibi faktörler, sosyal kırılganlık yapısının şekillenmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle, sosyal kırılganlığın azaltılmasına yönelik politika ve müdahalelerin, bağlama özgü ve yerel koşulları dikkate alan, hassasiyeti yüksek stratejiler doğrultusunda tasarlanması gerekmektedir. Bu tür hedefli yaklaşımlar, toplumsal dayanıklılığın artırılmasına ve kırılganlık temelli eşitsizliklerin giderilmesine katkı sağlayacaktır (Akkaş, 2024, s.23).

Türkiye’de sosyal kırılganlık incelendiğinde; aile yapısı, gelir düzeyi, hane büyüklüğü, eğitim olanakları, doğurganlık oranı ve nüfus değişimleri gibi göstergelerin şehirden şehre ve yerleşim birimlerine göre büyük ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Ülkenin batı kesimlerinde, doğu bölgelerine kıyasla daha yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin yaşadığı, gelir seviyesinin daha yüksek olduğu ve hane sayısının daha az olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye genelinde sosyal kırılganlık açısından homojen bir dağılım söz konusu değildir; bu nedenle sosyal kırılganlığın doğasını anlamaya yönelik detaylı çalışmalar, kurumsal analizler ve politika önerileri geliştirilmektedir (Kalaycıoğlu vd., 2023, s.9).

NATO (2022), toplumsal dayanıklılığı; silahlı saldırılar, doğal afetler, sağlık krizleri ya da kritik altyapıların çökmesi gibi büyük ölçekli şoklara karşı toplumun direnç gösterebilme ve hızla toparlanabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, sivil ve toplumsal hazırlık düzeylerinin askeri kapasiteyle birlikte ele alınması gerekliliğini vurgulamaktadır. Söz konusu tanım, barış, kriz ve çatışma dönemlerinde toplumun kırılganlıklarını en aza indirmek ve riskleri azaltmak adına, yalnızca askeri stratejilerle değil, güçlü bir sivil hazırlık altyapısıyla da desteklenen bütüncül bir direnç mekanizmasının inşasını zorunlu kılmaktadır.

Toplumsal uyumun yeniden inşası; güven inşası, kapsayıcılık ve toplumsal bölünmeleri derinleştiren dinamiklerle mücadeleyi önceliklendiren beceri setleri, ortaklık yapıları ve kapasite geliştirme girişimlerini gerektirmektedir. Bu süreçte, toplumu zayıf düşüren yapısal kırılganlıkların ele alınması, dayanıklılığın yalnızca

savunmacı bir refleks olmanın ötesine geçerek, toplumsal uyumu ve ilerlemeyi amaçlayan proaktif bir stratejiye dönüşmesini mümkün kılmaktadır. Böylece toplumlar, değişen koşullara uyum sağlama, iş birliği yapma ve birlikte gelişme yetilerini yeniden kazanabilirler ve dirençli toplumlar haline gelirler (Kunce, 2023, s.515).

Toplumsal dayanıklılığın inşası, günümüzde yalnızca devletin değil, aynı zamanda sivil toplumun da stratejik bir görevi haline gelmiştir. Kriz öncesinde yürütülecek hazırlık çalışmaları aracılığıyla, özellikle hibrit güvenlik tehditlerine karşı dayanıklılık geliştirmek, toplumun olası şoklara karşı direncini artırmakta ve toparlanma kapasitesini güçlendirmektedir. Bu sayede toplum ister devlet ister devlet dışı bir aktörden kaynaklansın, saldırı anında yalnızca dayanıklılığını korumakla kalmayacak, aynı zamanda uzmanlaşmış kurumlar aracılığıyla bu şokun etkileriyle başa çıkma sorumluluğunu da üstlenebilecektir. Bu bağlamda, siber güvenlik, kritik altyapıların korunması, finansal sistemin kötüye kullanımına karşı savunulması ile şiddet yanlısı aşırılığın ve radikalleşmenin önlenmesi gibi alanlarda dayanıklılığın artırılması büyük önem taşımaktadır (Apostol vd., 2022, s.113).

4.2. Göçmen Entegrasyon Politikaları

Entegrasyon, göç çalışmaları literatüründe temel kavramlardan biri olarak kabul edilmektedir. Ancak bu kavram, araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde tanımlanmakta ve yorumlanmaktadır. En genel anlamıyla entegrasyon, göçmenlerin içinde bulundukları yerel topluma uyum sağlama süreci olarak açıklanabilir. Bununla birlikte, entegrasyon kavramının nasıl tanımlandığı ve hangi çerçevede kullanıldığı, büyük ölçüde bakış açısına bağlıdır ve bu durum kavramsal belirsizliklere yol açmaktadır. Entegrasyona dair net ve evrensel bir tanım bulunmadığı gibi, bu sürecin nasıl ölçüleceği ve hangi kriterler temel alınarak değerlendirileceği konularında da fikir birliği sağlanamamıştır. Bu nedenle entegrasyon hem kuramsal hem de metodolojik düzeyde tartışmalı bir alan olmayı sürdürmektedir (Anar, 2023, s.11).

Entegrasyon politikaları, göçmenlerin ev sahibi topluma uyum sağlamasında belirleyici bir rol oynar. Huddleston ve Solano (2020), başarılı bir entegrasyonun, kamuoyunun ve göçmenlerin tutumları ile kimlik algılarını dikkate alan kapsamlı politikalarla mümkün olduğunu belirtmektedir. Bu politikalar, göçmenlerin refahını, siyasi katılımını ve diğer toplumsal sonuçları olumlu yönde etkileyebilir. Dolayısıyla, entegrasyonu yalnızca bireysel bir uyum süreci olarak değil, aynı zamanda toplumsal bütünleşmeyi önceleyen, kurumsal ve siyasal bir çerçevede ele almak gerekmektedir.

Entegrasyon süreci, yalnızca göçmenlere değil, ev sahibi topluma da sorumluluklar yükleyen çift yönlü bir etkileşimdir. Bu süreç, toplumsal kapsayıcılık ve

toplumsal uyum gibi birbiriyle ilişkili kavramları da içermektedir. Etkin bir entegrasyonun sağlanabilmesi için politikaların yalnızca ev sahibi ülke hükümeti tarafından değil; aynı zamanda sivil toplum kuruluşları, göçmenler ve sosyal hizmet sağlayıcılarının katılımıyla birlikte oluşturulması gerekmektedir. Böylece, her iki tarafın ihtiyaçlarını ve beklentilerini dikkate alan daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir göç politikası geliştirilebilir (Anar, 2023, s.12).

Penninx (2005), entegrasyon sürecinin dört temel boyutu olduğunu savunmakta; bunları ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlar olarak sınıflandırmaktadır. Penninx'in bu yaklaşımını destekleyen birçok araştırmacı da entegrasyonu yalnızca tek bir alanla sınırlı görmeyip, çok boyutlu bir süreç olarak ele almaktadır. Ekonomik entegrasyon bağlamında en çok öne çıkan unsur, göçmenlerin istihdama katılımı ve yerel işgücü piyasasına erişimidir. Bu katılım, hem kayıtlı (formel) hem de kayıt dışı (enformel) ekonomik alanlarda gerçekleşebilir (Kindler ve Szulecka, 2013, s.661). Sosyal ve kültürel entegrasyon ise, göçmenlerin ev sahibi toplumun normlarını, geleneklerini, dilini, sosyal ilişkilerini ve gündelik pratiklerini benimseyerek toplumsal yakınlığı artırması süreci olarak değerlendirilmektedir (Wang ve Fan, 2012, 739). Siyasal entegrasyon ise vatandaşlık edinme, oy kullanma hakları ve siyasi katılım gibi unsurları kapsar (Cinalli ve Giugni, 2011, s.51).

Göçmenlerin iş gücü piyasasına katılımı, entegrasyon sürecinin en kritik bileşenlerinden biridir. OECD'nin 2023 raporuna göre, göçmenler sıklıkla düşük ücretli ve geçici işlerde yoğunlaşmakta, bu da niteliklerinin altında istihdam edilmelerine yol açmaktadır. Bu durum, göçmenlerin ekonomik entegrasyonunu zorlaştırmakta ve iş gücü piyasasında eşitsizlikleri derinleştirmektedir.

Göçmenlerin ev sahibi toplumun normlarını, dilini ve sosyal ilişkilerini benimsemesi, sosyal ve kültürel entegrasyonun temelini oluşturur. Wang ve Fan (2012), göçmenlerin sosyal ilişkiler kurarak ve ev sahibi toplumun kültürel pratiklerine katılarak toplumsal uyumu artırdığını belirtmektedir. Bu süreç, göçmenlerin aidiyet duygusunu güçlendirir ve toplumsal uyumu destekler.

Siyasal entegrasyon, göçmenlerin vatandaşlık edinmesi, oy kullanma hakları ve siyasi süreçlere katılımını kapsar. Morales ve Giugni (2011), göçmenlerin siyasi katılımının, onların toplumun aktif üyeleri olarak kabul edilmelerini sağladığını ve entegrasyon sürecini hızlandırdığını vurgulamaktadır. Ancak, birçok ülkede göçmenlerin siyasi haklara erişimi sınırlıdır, bu da siyasal entegrasyonu engelleyebilir.

Tablo 1: Göçmen Entegrasyon Politikaları

Entegrasyon Boyutu	Politika Araçları
Ekonomik	İşgücü Piyasasına Erişim, Mesleki Eğitim Programları, İş Eşleştirme Hizmeti
Sosyal	Toplumsal Uyum programları, Konut Desteği, Sosyal Yardımlara Erişim
Kültürel	Dil Kursları, Kültürel Etkileşim Projeleri, Eğitimde Fırsat Eşitliği
Siyasal	Vatandaşlık politikaları, Oy Kullanma Hakkı, Siyasi Katılım Projeleri (Kent konseyleri vb.)

Yukarıdaki tablo, entegrasyon politikalarının ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal olmak üzere dört temel boyutta şekillendiğini ortaya koymaktadır. Her bir boyut, göçmenlerin toplumla bütünleşmesini destekleyen farklı politika araçlarıyla somutlaştırılmaktadır. Tablodan, entegrasyonun sadece devlet politikalarıyla değil; aynı zamanda yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve göçmenlerin aktif katılımıyla birlikte yürütülmesi gerektiğini de açıkça göstermektedir. Dolayısıyla başarılı bir entegrasyon, çok aktörlü, çok katmanlı ve kapsayıcı bir stratejik yaklaşımla mümkün olacaktır.

4.3. Göçmen Entegrasyon Önerileri

• Çok Boyutlu Entegrasyon Stratejilerinin Ulusal Güvenlik Politikalarına Entegre Edilmesi: Entegrasyon politikaları, yalnızca sosyal uyumu değil aynı zamanda ulusal güvenliğin sivil bileşenini de güçlendiren stratejik araçlardır. Bu nedenle entegrasyon, dış politika ve güvenlik stratejileriyle senkronize edilmeli, hibrit tehditlerin toplumsal kırılganlıkları hedef almasını engelleyecek önleyici bir mekanizma hâline getirilmelidir.

• Yerel Yönetimlerin Yetki ve Kaynak Kapasitelerinin Artırılması: Entegrasyonun pratik düzeyde başarısı, büyük ölçüde yerel aktörlerin kapasitesine bağlıdır. Belediyelerin sosyal hizmet altyapısı güçlendirilmeli, göçmenlerin mahalle düzeyinde sosyal hayata katılımını artıran kültürel, eğitsel ve mesleki programlar desteklenmelidir.

• Toplum Tabanlı Katılımcı Modellerin Teşvik Edilmesi: Göçmenlerin sadece hizmet alan değil, aynı zamanda politika yapım süreçlerine katkı sunan öznelere olarak görülmesi gerekmektedir. STK'lar, göçmen dernekleri ve yerel topluluklar entegrasyon politikalarının tasarım, uygulama ve değerlendirme aşamalarına dâhil edilmelidir.

• Eğitim ve Dil Politikalarının Kapsayıcı Hale Getirilmesi: Düzensiz göçle gelen bireylerin formel eğitime ve dil öğrenimine erişimi, entegrasyonun temel yapı

taşlarındandır. Erken yaşta eğitim politikaları geliştirilerek çocukların topluma entegre olmaları sağlanmalı; yetişkinlere yönelik yaygın eğitim ve dil kursları yaygınlaştırılmalıdır.

- Ayrımcılıkla Mücadele ve Medya Okuryazarlığı Kampanyaları: Hibrit tehditlerin sıkça kullandığı araçlardan biri olan dezenformasyonun etkisini azaltmak için toplumu hedefleyen medya okuryazarlığı kampanyaları geliştirilmeli, nefret söylemine ve ayrımcılığa karşı yasal ve toplumsal mücadele güçlendirilmelidir.

- Siyasal Katılımın Önünün Açılması: Göçmenlerin karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesi, siyasal entegrasyonun ve toplumsal meşruiyetin inşasında kritik bir rol oynamaktadır. Yerel düzeyde temsil mekanizmaları (göçmen konseyleri, danışma kurulları vb.) oluşturularak demokratik katılım teşvik edilmelidir.

- Kırılgan Gruplar İçin Hedeflenmiş Sosyal Politika Araçları Geliştirilmesi: Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve refakatsiz bireyler gibi kırılgan gruplar için özel olarak tasarlanmış sosyal hizmet programları oluşturulmalı; bu grupların sistematik dışlanmasının önüne geçilmelidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hibrit tehditlerin doğası gereği çok boyutlu, asimetrik ve dinamik bir yapıya sahip olması, bu tehdide karşı geliştirilecek politika setlerinin de benzer şekilde disiplinler arası, esnek ve kapsayıcı olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda düzensiz göç, hibrit savaş stratejileri içinde yalnızca bir insan hareketliliği olgusu olarak değil; aynı zamanda politik, ekonomik ve toplumsal istikrarı hedef alan bir baskı aracı olarak yeniden konumlandırılmaktadır. Bu durum, göçmenlerin yalnızca korunmaya muhtaç bireyler olarak değil; aynı zamanda güvenlik söylemleri içinde tehdit nesnesi olarak temsil edilmesine yol açmakta ve bu temsil biçimi, ev sahibi toplumlarda toplumsal kutuplaşmayı derinleştirmektedir.

Araştırmanın temel bulguları, göçmen figürünün uluslararası aktörlerin ve devletlerin söylemlerinde sıklıkla stratejik bir enstrüman olarak kullanıldığını; göç olgusunun ise medyada, siyasette ve hatta akademide çoğunlukla güvenlik paradigması içerisinde ele alındığını göstermektedir. Bu söylemsel inşa, yalnızca kamu politikalarını şekillendirmekle kalmamakta; aynı zamanda bireylerin gündelik yaşamdaki tutum ve davranışlarını da dönüştürmektedir. Özellikle “öteki”leştirme ve dışlama pratikleri, kırılgan toplumsal kesimlerde çatışma dinamiklerini tetiklemekte, sosyal dayanışma zeminini aşındırmaktadır.

Bu noktada sosyal politika, yalnızca refahı yeniden dağıtan bir mekanizma değil; aynı zamanda toplumsal barışı kurma, sürdürme ve yeniden inşa etme görevini üstlenen

bir stratejik müdahale alanı olarak değerlendirilmektedir. Sosyal politika araçlarının doğru kurgulanması ve uygulanması halinde, düzensiz göçün sebep olduğu yapısal kırılmalar büyük ölçüde önlenabilir; toplumsal direnci artırmak mümkün hale gelir. Entegrasyon politikalarının yalnızca kültürel uyum ekseninde değil; istihdam, eğitim, sağlık, konut ve sosyal katılım gibi çok boyutlu alanlarda uygulanması gerektiği açıktır.

Çalışmanın ortaya koyduğu bir diğer önemli sonuç da hibrit tehditlere karşı geliştirilecek sosyal politika stratejilerinin yalnızca merkezi hükümetler eliyle değil, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütlerin katılımıyla çok düzlemli bir iş birliği çerçevesinde şekillenmesi gerektiğidir. Yerel yönetimlerin kriz anlarında ön cephede yer alması, göçmenlerin ihtiyaçlarını doğrudan gözlemleyebilmesi ve hızlı çözümler üretebilmesi açısından kritik bir avantajdır. Bu bağlamda, yerel ölçekli sosyal politika uygulamalarının güçlendirilmesi ve merkezi politikalarla entegrasyonu, hibrit tehditlere karşı toplumsal bağlılığı artıracaktır.

Bununla birlikte, sosyal politikanın yalnızca reaktif değil; proaktif bir anlayışla kurgulanması da önem arz etmektedir. Hibrit tehditler doğaları gereği önceden kestirilemeyen, beklenmedik zamanlarda ortaya çıkan karmaşık yapılardır. Bu nedenle sosyal politika sistemlerinin esnek, öngörü kapasitesi yüksek ve krizlere karşı hazırlıklı hale getirilmesi elzemdir. Politika yapıcılar, sosyal politika planlamasını yalnızca mevcut krizleri çözmeye yönelik değil; aynı zamanda gelecekteki potansiyel tehditleri öngörerek önleyici stratejiler geliştirmelidir.

Son olarak belirtmek gerekirse bu çalışma, hibrit tehditler çağında düzensiz göçün sosyal politikanın ana ilgi alanlarından biri haline gelmesi gerektiğini savunmakta; sosyal politikanın yalnızca refah odaklı değil, aynı zamanda güvenlik, dayanışma ve toplumsal bütünlük temelli bir bakış açısıyla yeniden yapılandırılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Göçün silah olarak kullanıldığı bir dünyada, toplumsal barış ve dayanıklılığın inşasında sosyal politika, yeri doldurulamaz bir işlev üstlenmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın teorik çerçevesi ve sunduğu çözüm önerileri hem akademik dünyaya hem de politika yapıcılara önemli katkılar sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgül, İ. (2024). Ruh sağlığı ve sosyal politika. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*, 15(3), 321-336. <https://doi.org/10.18663/tjcl.1497328>
- Akgül, F. (2022). Hibrit harekâtın temel unsurlarından siber savaş ve elektronik harp arasında kavramsal bir karşılaştırma. *Hibrit Tehditleri Anlamak, Hibrit Tehditler ve Milli Savunma Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 91-103). Milli Savunma Üniversitesi Yayınları.
- Akkaş, N. B. (2024). *Disaster management from a social vulnerability perspective: Mapping the risks for the city of Istanbul* (Yüksek lisans tezi, Istanbul Technical University Graduate School).
- Anar, B. (2023). *Well-being and integration policies at the local level: Case of Syrians in Izmir* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yaşar Üniversitesi, Graduate School of Social Sciences.
- Apostol, A. C., Cristache, N., & Năstase, M. (2022). Societal resilience, a key factor in combating hybrid threats. *Knowledge-Based Organization*, 28(2), 107-115. <https://doi.org/10.2478/kbo-2022-0057>
- BBC News. (2014a, Mart 1). *Russian parliament approves troop deployment in Ukraine*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-26400035>. (Erişim tarihi: 15.04.2025).
- BBC News. (2014b, Mart 5). *Ukraine crisis: Russia blocks UN Security Council statement*. <https://www.bbc.com/news/technology-26447200>. (Erişim tarihi: 15.04.2025).
- BBC News. (2022, Mart 22). *Ukraine war: How the conflict is playing out on social media*. <https://www.bbc.com/news/technology-60841924>. (Erişim tarihi: 16.04.2025).
- Boswell, C. (2007). Theorizing migration policy: Is there a third way? *International Migration Review*, 41(1), 75-100. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2007.00057.x>
- Chivvis, C. S. (2017). *Understanding Russian "Hybrid Warfare" and what can be done about it*. RAND Corporation. <https://doi.org/10.7249/CT468>
- Cinalli, M., & Giugni, M. (2011). Institutional opportunities, discursive opportunities and the political participation of migrants in European cities. In L. Morales & M. Giugni (Eds.), *Social capital, political participation and migration in Europe* (ss. 43-62). Palgrave Macmillan.

- Dikkaş, M. (2022). Hibrit savaş ve istihbarat. *Hibrit Tehditleri Anlamak, Hibrit Tehditler ve Milli Savunma Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 1-19). Milli Savunma Üniversitesi Yayınları.
- Euronews. (2019, 7 Eylül). <https://tr.euronews.com/2019/09/07/erdogan-belediyelerde-isten-cikarmalara-tepki-gosterdi>. (Erişim Tarihi: 07.06.2025).
- European Commission. (2016, Nisan 6). *EU-U.S. Privacy Shield: Frequently asked questions*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/it/MEMO_16_1250 (Erişim tarihi: 14.04.2025).
- Fairclough, N. (2005). Critical discourse analysis. *Marges Linguistiques*, 9, 76-94.
- Greenhill, K. M. (2016). *Weapons of mass migration: Forced displacement, coercion, and foreign policy*. Cornell University Press.
- Güngörsen, R. (2022). *Hibrit tehditler kapsamında Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu'nun güvenlik uygulamalarının analizi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Millî Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü.
- Güven, S. (1995). *Sosyal politikanın temelleri*. Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars*. Potomac Institute for Policy Studies.
- Huddleston, T., & Solano, G. (2020). *Migrant Integration Policy Index 2020*. Migration Policy Group. <https://www.migpolgroup.com/wp-content/uploads/2021/01/Solano-Giacomo-Huddleston-Thomas-2020-Migrant-Integration-Policy-Index-2020.pdf>
- International Institute for Strategic Studies. (2020, December). *Russia's use of cyber coercion*. <https://www.iiss.org/events/2020/12/russia-cyber>. (Erişim Tarihi: 16.04.2025).
- IOM (International Organization for Migration). (2024). *World Migration Report 2024*.
- Kalaycioğlu, O., Çelik, K., & Con Wright, G. (2023). Economic effects of the COVID-19 pandemic: Experiences of households with different levels of social vulnerability in Istanbul. *Journal of Sociological Research*, 26(1), 1-18.
- Kessler, G. (1948). *İçtimai siyaset*. İstanbul.
- Kindler, M., & Szulecka, M. (2013). The economic integration of Ukrainian and Vietnamese migrant women in the Polish labour market. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(4), 649-671.
- Koraus, A., Palinchak, M., Caganova, D., Stehlikova, B., & Gombar, M. (2023). Index for public administration resilience against hybrid threats. *Acta Montanistica Slovaca*, 28(4), 1010-1024.

- Kunce, B. (2023). Rebuilding societal resilience in a polycrisis world. In L. G. Arnold & J. E. F. Hinds (Eds.), *The Indo-Pacific mosaic: Comprehensive security cooperation in the Indo-Pacific* (Bölüm 21). Daniel K. Inouye Asia-Pacific Center for Security Studies. <https://dkiapcss.edu/the-indo-pacific-mosaic-comprehensive-security-cooperation-in-the-indo-pacific-chapter-21/>
- Morales, L., & Giugni, M. (2011). *Social capital, political participation and migration in Europe: Making multicultural democracy work?* Palgrave Macmillan.
- NATO. (2021, Ocak 13). *Hibrit savaş döneminde enerji güvenliği*. <https://www.nato.int/docu/review/tr/articles/2021/01/13/hibrit-savas-doeneminde-enerji-guevenligi/index.html>. (Erişim Tarihi: 14.04.2025).
- NATO. (2022). Increasing societal resilience: Innovative ways to counter disinformation and hostile information activities. North Atlantic Treaty Organization. <https://www.nato.int/structur/pdd/2022/220411-ResilienceContentGuidelines.pdf>
- NATO. (2024). NATO's countering hybrid threats. North Atlantic Treaty Organization. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm
- Nikolov, O. (2018). Building societal resilience against hybrid threats. *Information & Security: An International Journal*, 39(1), 91-109. <https://doi.org/10.11610/isij.3908>
- Osiichuk, M., & Shepotylo, O. (2020). Conflict and well-being of civilians: The case of the Russian-Ukrainian hybrid war. *Economic Systems*, 44(1). <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2019.100736>
- Palaz, M. (2022). Hibrit tehditler, dirençlilik ve kapsamlı yaklaşım. *Hibrit Tehditleri Anlamak, Hibrit Tehditler ve Milli Savunma Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 1-19). Milli Savunma Üniversitesi Yayınları.
- Penninx, R. (2005). Integration of migrants: Economic, social, cultural and political dimensions. In M. Macura, A. L. MacDonald, & W. Haug (Eds.), *The new demographic regime: Population challenges and policy responses* (ss. 137-152). United Nations.
- Sarıçam, H. (2015). The Turkish version of the Social Vulnerability Scale: The study of validity and reliability. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(1), 190-202.
- Şişman, Y. (2013). *Sosyal politika Cilt-1*. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Şişman, Y. (2022). *Sosyal politikanın güncel konuları*. Nisan Kitabevi.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022, Ocak 4). *Hibrit muharebe* [Tweet]. X. https://x.com/TC_Disisleri/status/1478388356002287623. (Erişim tarihi: 14.04.2025)

- TDK. (2025). Hibrit. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/?q=hibrit&aranan> (Erişim tarihi: 14.04.2025).
- The White House. (2014, March 20). *Statement by the President on Ukraine*. <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/03/20/statement-president-ukraine>. (Erişim Tarihi: 16.04.2025).
- Trevertton, G. F., Thvedt, A., Chen, A. R., Lee, K., & McCue, M. (2018). Addressing hybrid threats. Försvarshögskolan (FHS). <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-7574>
- Wang, W. W., & Fan, C. C. (2012). Migrant workers' integration in urban China: Experiences in employment, social adaptation, and self-identity. *Eurasian Geography and Economics*, 53(6), 731-749. <https://doi.org/10.2747/1539-7216.53.6.731>